

Máthé Gábor - Konklúzió

Hölgyeim és Uraim! Elnézést kérek, ha belemegyek a másik szekcióba is, mert e mögött a kérdéssor mögött tulajdonképpen a klasszikus jogállam és ez a 69. évi IV.-es. És a posztmodern jogállam, amit kiváló harmadik szekciónk kollégái beszéltek. Szóval a 69. évi IV.-ről csak azt tudjuk – hogyha felületesek vagyunk –, hogy a bírói hatalmat megalapozta. Sokkal nagyon funkciója is volt. Én tíz évet foglalkoztam ezzel a témával, boldog korszakom volt, és a dualizmus nélkül nem lehet megérteni ennek a korszaknak az alaptörvényeit. És ne felejtjük el, hogy amit mi a kiegyezésről tanulunk, tudunk, az tulajdonképpen egy törvényhez kötődik, a 67-es XII.-es kiegyezési törvényhez. De hát sokkal bonyolultabb volt a világ akkor is, ugyanúgy, mint most (nem akarok analógiákat), az Európai Unió korszakban, na de hát a Habsburg örökös tartományok és a Habsburg-ház és természetesen Ciszlajtánia és Transzlajtánia, mi, az önálló Magyar Királyság, valahogy a hogyan továbbot kellett rendezni. És azért nézzük meg a történeti modell konklúzióit: Első: közjogi tényhelyzet: van egyszer az osztrák kiegyezési törvény, ez 1867 decemberi alkotmány. Ez kompromisszumon alapul, ebbe mi nem vagyunk benne, az osztrák örökös tartományokkal egyeztetetten a Habsburg-ház a februári alkotmányt és a 61-es törvényt egyberakja és ezeket, és itt kapcsolódunk majd be, öt törvénnyel egészíti ki. Hát azért a régiektől lehet tanulni a mai, nem teljesen átlátó agyú emberek világában. A birodalmi képviselétről, az állampolgárok általános jogairól, a birodalmi bíróság felállításáról, a bírói hatalomról és a kormányzati végrehajtásról. Ez tulajdonképpen egy csodálatos osztrák jogállami alaptörvényi modell. Na de nem kell panaszkodnunk, nem maradunk el, a 67-es XII.-es kiegyezési törvényünk négy törvénnyel válik teljessé: a 68-as Magyar-Horvát-Szlavon-Dalmátország közjogi viszonya, Magyarország-Erdély egyesítése, az örök témánk: nemzetiségek egyenjogúsága és a lényeg: a hatalommegosztást realizáló – itt kapcsolódunk az osztrák két vonatkozó törvényhez – az alapelveket deklaráló 69. évi IV.-eshez. Lényegében ebben a konstellációban jelenik meg a dualista magyar jogállam alaptörvénye, nagyképűen én még azt is merném mondani, hogy Alkotmány. Miért különleges ez a 69. évi IV.-es. Hát tulajdonképpen, mert egy közjogi orákulum, egy iránytű, mert mindig erre hivatkozunk, és amiről ma még nem beszéltünk, és ezért a Kúrai elnöke meg fog rám haragudni, ennek a 69. évi IV.-esnek a felhatalmazása alapján az egész magyar polgári igazságszolgáltatási szervezet kiépülése 1875-ig legalább még jövőre egyszer ezt a témát, hogy kialakult. Bánatosan látom,

hogy nem jelentek meg az ügyészek közül senki. Márpedig ők is nagyon fontosak lennének itt (bocsánatot kérek, aki itt ügyészként megjelent). Szóval az 1869-es Országgyűlés bemutató törvényjavaslatot az április 23-i Minisztertanács különös gonddal tárgyalja. Az egyik: a törvényhatóságok átszervezésének szükségességéről és az igazságügyi reformról. Itt az elsőnek van nagy jelentősége. Tudniillik eljutunk a magyar jogállam kialakulásához. Horvát Boldizsár miniszteri expozéjában rövid: „a parlamenti kormányrendszer kialakítását belreformok útján kívánjuk [...]” – így fogta fel hivatását a Kormány, azon párt, amelynek nézetét a Kormány képviseli. „A mi programunk gyökeres átalakítás azon értelemben, hogy összes intézményünket szigorú harmóniába hozzuk a parlamentális kormányrendszerrel a XIX. század műveltségének követelményeivel.”. Kristálytisza program. A korabeli jogtudományi irodalom is megerősítette mindezt, ezekről most időkímélet címén nem beszélek. De egyértelműen megfogalmazva a jogtudomány is és ez a program is: a jogállam, mint a törvényesség őre konstrukció magyar változatát. Idézem: „A törvény uralmának legfőbb biztosítékai az államhatalom igazságos megosztása, a jól szervezett – (Istenem) józan ellenzék, a nyilvánosság, az erőteljes, s a törvények megtartása felett féltékenyen őrködő közvélemény, a bírói függetlenség és felelősség.” Tehát a bírói függetlenség, bírói hatalom kritériumai nagyon fontosak, de már egyéb elemekkel kiegészülnek. Ám a hatalommegosztás, ez rendkívüli problémákba ütközött, lásd az országbírói értekezlet értékelését, amit itt a kedves kollegák is beszéltek. Alapprobléma a törvényhatóságok és a Kormány egymáshoz való viszonya. Az alapkérdés ugyanis az, hogy hogyan lehet az alkotmányos szabadság védbástyáinak való megyéket a parlamenti kormányzattal összhangba hozni. Tessék szíves lenni az országbírói értekezletre gondolni és az mind hazaáruló, aki a régi bíróságok visszaállítását kárhoztatja. Barna Attila is szellemes parlamenti vita betekintésében azért úgy érezteti, hogy az ellenzék korlátolt vármegyey liberalizmusa nagyon kicsinyesnek tűnt és eredményt veszélyeztető. Márpedig az opposzió ellenvetéseire egy nagyon komoly ellenvetés ötvösformulája. És ez tulajdonképpen a mai viták is, amik itt bennem megfogalmazódtak más szekciókba, ötvösformulája. A bírói hatalom egysége szükséges korolláriuma a törvényhozó hatalom egységének. Mert a bírói hatalom semmi más, mint szükséges garanciája a törvények végrehajtásának. És ezt az elvi alapvetést Deák kristálytisztán fogalmazza meg: „kell, mert a megyék akadályok, olyan testületek, amelyek az összes kormányzati rendszernek alkatrészét képezik, ám nem bírhatnak az államtól elkülönzött, vagy éppen ellenkező jogokkal (a mai önkormányzati viták), s míg az igazságszolgáltatás a közigazgatástól el nem választatik

Magyarországon, a jó közigazgatás lehetetlen”. Tulajdonképpen a különleges jogállamot realizáló alaptörvényünk a 69. évi IV., miért lett ez minta? Mert Csemegi mondja azt, amit egyik kollegina is itt a beszédében hivatkozik: „a közigazgatási szervezet – (67. után vagyunk) primitív állapota, s a vele összefüggő elméleti megállapodás nem szolgálhatnak alapul a bíróság és a közigazgatás hatalmi köreinek kijelölésére”. Erre nem voltak tárgyalások és mi több, ezt a kérdést, mint nem létezőt elmellőzték. Tehát lehetlenné vált a bíróságokról, a bírákról szóló általánosan intézkedő kardinális szabályokat az egész bírósági szervezetet magába foglaló törvényjavaslatban előterjeszteni. És ezért tartom zseniálisnak a 69. évi IV.-est, mert nemcsak a bírói hatalomról, hanem az egész magyar polgári állam – és Európában akkor még engedélyezett Habsburg Birodalomtól különválva –, sajátosan éltük meg önmagunkat. Szóval azért volt zseniális, mert megosztotta a törvénykezési tárgyakat úgy, hogy az általános, minden bíróság alapfeltételét képező szabályokat külön törvényjavaslatba foglalja. Itt, a mai vitában az Elnöktől kezdve mások is említették itt ezeket a párhuzamos bíróságokat, közigazgatási bíróság, két bíróság, tényeket kellene rögzíteni és tisztán látni. Szóval a közigazgatástól a következő évben, ekkor ugrottak rá, mert az elvi tételt nem merte senki, mint ahogy ma sem meri az elvi tételt senki kétségbe vonni, az 1870-es évben a XLII.-es törvényben létrehozzák külön törvényjavaslatban ugye a köztörvényhatóságok rendezését. Itt már a vita sokat finomodik, mert az alapelvi törvény, a bírói hatalom a különválást már adja. Na de hát még mindig nincsenek bíróságok, mert az a szép, hogyha a régi törvényszékek működnek első fokon. És ezért az első folyamodású bíróságokról és ügyészségről rendelkező törvényeket 1871-ben be kell terjeszteni az Országgyűlés elé. Na most ezt alapozza meg, teszi lehetővé ez a 69. évi IV. Szóval a magyar polgári igazságszolgáltatási szervezet alaptörvénye. És végül a negyedik konklúzióm: teljesen okszerű, hogy a két hatalmi ág különválásával lehetővé válik, hogy a jogállam szervezetrendszer kiépül, ugye, mert 72-re már úgy nagyjából kiépül, 74-75 az ügyvédek és közjegyzők és az első etap megvan. Igen ám, de hát az igazságügy az költségvetési kérdés és rögtön megkezdődik az alapelvekkel való szembeállítás. Persze nyíltan nem lehet szembe állni, mint ahogy ma is nagyon nehéz szembe állni az alapelvekkel, de azért megtörténik és megtörténik a bírói epuráció és a visszalépés. 1875-re aztán megvan a béke, megvan a gazdasági válság konszolidációja, Tisza Kálmán miniszterelnöksége és megindul egy pozitív út. És ez a jogállami szervezetrendszer kiépüléséhez vezet, azaz kiderül, hogy megkövetelhető a jogkövető magatartás és nem véletlen, hogy nálunk is teret hódít az Otto Mayer-i formula 1895-ben és nekem ez az

álláspontom itt a közigazgatási bíráskodás felé, idézem: „A jogállam, a jól szervezett közigazgatási jog állama, és ez nem más, mint a közigazgatás igazságszolgáltatási formájúságát jelenti”. Nos, 96-ra megszületik a közigazgatási bíróság. Érdemes tovább gondolni, a következő évben ezt az egész szervezetrendszer, evvel az alapelvvel összevetve, hogy hogy fogunk majd a harmadik szekció tanulsága alapján a posztmodern jogállam ködevéseivel, de egyébként elkerülhetetlen ködevéseivel számot adni. Azért ez gyönyörű és a mai napot, az első történeti szekciót evvel zárom, szóval ez a 26, nem 27., 26 szakaszból álló törvény, a két hatalom különválása mellett (ez volt a nagy értéke), de a bírói függetlenség, összeférhetetlenség, a bírák kinevezése, a kvalifikáció meghatározása, a bírói hatalomviselés feltétele – hát tulajdonképpen ezek azok, amiket újra kell gondolni a mai módosuló bírósági szervezet kérdésénél. És hát nem utolsó sorban deklaráljuk, higgyünk ebben, hogy ez érdekes lesz. A törvény előtti egyenlőséget, a senkit illetékes bírójától elvonni nem lehet tételt. Én olyan közjogi alaptörvénynek tekintem ezt a törvényt, amely nélkül nincs magyar jogállam, nem volt és ma sem lehet. Köszönöm szépen a figyelmeteket!